

≡ VILMOS KONDOR ≡

BUDAPESTIN RAUNIOISSA

VILMOS KONDOR

BUDAPESTIN
RAUNIOISSA

Suomentanut
TÄHTI SCHMIDT

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

HUNGARIAN BOOKS
AND TRANSLATIONS
OFFICE

KÄÄNNÖSTYÖTÄ ON TUKENUT UNKARIN KÄÄNTÄJÄTALOSÄÄTIÖ
(MAGYAR FORDÍTÓHÁZ ALAPÍTVÁNY).

UNKARINKIELINEN ALKUTEOS *Budapest romokban* ILMESTYI 2011.

COPYRIGHT © VILMOS KONDOR, 2011

SUOMENKIELINEN LAITOS © KUSTANNUSOSAKEYYHTIÖ TAMMI 2017

PAINETTU EU:SSA

ISBN 978-951-31-8851-1

9. kesäkuuta 1946

Gordon oli juuri kurottautumassa ottamaan konjakkilasiaan kun kuuli ensimmäisen laukauksen. Ase paukahti kadun suunnalla, ja yhtäkkiä vanhat refleksit heräsivät yhtä lailla hänessä kuin kaikissa muissakin, joita Ediskonkahvilassa sillä hetkellä sattui olemaan: asiakkaiden lisäksi jopa tarjoilijat syöksyivät mahalleen maahan ja odottivat, mihin seuraava ammus osuisi. Yksi tarjoilijatyöstä suorastaan heittäytyi kadulta kahvilaan viskatun samalla tarjottimensa menemään ja suojaten päätään käsillään.

– Konjakkini! kirosi nuori amerikkalaisupseeri, joka makasi maassa tuolin takana Gordonia vastapäätä. Heidän etsiessään suojaa pöytä oli kaatunut, ja molempien konjakkilasit olivat pudonneet lattialle. – Kaikkein par... upseeri yritti jatkaa, mutta uudet laukaukset keskeyttivät hänet. Ensimmäinen ammus oli osunut kahvilan seinään, kaksi seuraavaa särkivät suurella vaivalla korjatun ikkunalasin, sirpaleet putoilivat maahan, ja taempana, tiskin luona joku huudahti. Gordon veti päätään vielä paremmin suojaan, vaikka seinä ulottuikin niin pitkälle, ettei hän missään tapauksessa voisi saada osumaa luodista. Hän vilkaisi tiskin suuntaan: lattialla makasi nuori mies, joka puristi reittään; siitä tuli verta suihkuten. Sitten hän kohotti päätään ja katsoi ulos kahvilan ikkunasta.

– Tuo on Kar 98k -kivääri, Zsigmond, amerikkalaisupseeri totesi katsellen yhä pettyneenä konjakkiaan, joka oli valunut maahan. Gordon kohautti olkiaan: vaikka hän oli aivan tarpeekseen kuullut saksalaisten ja sittemmin venäläisten aseiden pauketta, hän ei olisi osannut sanoa minäläinen ääni mistäkin lähti. Jos se oli Kar 98k niin sittenpä hän oli, hänen puolestaan ase sai olla mikä hyvänsä, ei sen tyyppi häntä kiinnostanut vaan se, kuka ammuskeli keskellä kesäkuuta, keskellä kirkasta päivää, Oktogonilla. Ammuskelu oli mennyt pois muodista jo jonkin aikaa sitten. Nyt kivääri alkoi räksyttää uudelleen, tällä kertaa se haukkui pitempään, ja Gordon kuuli kolmen ihmisen kaatuvan katuun ja jonkun parahtavan kivusta, sitten kahvilan ikkunasta vinkui jälleen luoti, joka tuhosi Thonet-tuolin takaa suojaa hakeneen iäkkään miehen polven. Muuan mies alkoi karjua venäjäksi, konekiväärit räätisivät, ja ainakin kahdenkymmenen, kolmenkymmenen sekunnin ajan kuului ainoastaan aseiden pauketta, sitten tuli hiljaista. Muutamaan hetkeen ei mikään liikahtanutkaan, ei kuulunut mitään, oli kuin koko elämä olisi pysähtynyt, ja elämän myötä myös aika, ja sitten äänet kuin räjähtivät kuuluviin. Kirkumista, huutoja ja voihketta, kahvilan rikki ammutusta ikkunasta päättömästi pakenevia ihmisiä, oli kuin kukaan ei koskaan ennen olisi kuullut ammuskelua, seiiniin, asfalttiin, ikkunoihin, ihmisruumiisiin, puiden runkoihin osuvien ammusten ääniä.

Myös amerikkalaisupseeri ponnahti pystyyn ja auttoi Gordonin jaloilleen. Tarjoilijat nostelivat pöytiä ja taputelivat pölyä asiakkaiden vaatteista, jotkut asiakkaat istahtivatkin takaisin pöydän ääreen jatkaakseen keskustelua siitä,

mihin se oli jäänyt, niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Kahta haavoittunutta alettiin hoitaa nopeasti, sievä vaikkakin hiukan karsastava tarjoilijatyttö juoksi salamana tiskille ja valitsi hätänumeron. Gordon katsahti vastapäisen talon neljänteen kerrokseen. Seinään oli kahden ikkunan ympärille syntynyt luodinjälkiä, kumpikin ikkuna ammotti ilman lasia, niiden yläpuolella näkyivät vielä purkamattomat, hajalle pommitetut kattorakenteet. Jalkakäytävällä jalankulkijat väistelivät maahan pudonneita rappauksen kappaleita ja kivimurskaa ja vilkuilivat uteliaina Edisonskahvilan suuntaan, mutta jatkoivat lopulta matkaansa. Nuori amerikkalaisupseeri lähti ulos, mutta kuin tyhjästä ovelle ilmestyi venäläinen sotilas, joka kannatteli edessään asetta ja jonka kasvoista kuvastui päättäväisyys, mutta se ei tehnyt amerikkalaiseen pienintäkään vaikutusta. Hän työnsi käden taskuunsa, ja ennen kuin venäläissotilas ehti reagoida, hän työnsi kuvallisen henkilötodistuksen tämän nenän eteen.

– Olen vänrikki Zeker, everstiluutnantti Kovachin viraansijainen, LVK, hän ilmoitti karmivalla korostuksella mutta kuitenkin ymmärrettävällä venäjän kielellä. Sotilas katseli epäluuloisena paperia, joka todisti Daniel Zekerin suorittavan palvelustaan liittoutuneiden valvontakomission amerikkalaiskiintiössä, ja vilkaisi sitten kysyvästi takanaan seisovaa kersanttia, joka nyökkäsi.

Gordon seisahtui hetkeksi portaille katsoakseen ympärilleen. Tilanne oli yksiselitteinen. Kahvilan edustalla, hajalle ammutuista ikkunoista vasempaan, lojui jalkakäytävällä kahden kuolleen venäläissotilaan ruumiit, kolmas, seinään nojaava sotilas oli saanut osuman reiteen, ja häntä

oltiin hoitamassa. Toinen kuolleista oli lyhyistynyt vatsalleen maahan, hänen ruumiinsa lojui valtavassa verilammikossa. Toinen makasi kyljellään jalkakäytävällä, Gordon näki vain aukon, josta luoti oli tunkeutunut miehen vatsaan, ulostuloaukkoa ei näkynyt, mutta asfaltille ja seinälle roiskuneen veren ja lihan perusteella saattoi päätellä, ettei sekään voinut olla pieni. Tapahtumapaikkaa varmisti tusinan verran puolikaareksi järjestäytyneitä sotilaita, jokaisella oli kovat piipussa, heidän editseen kulkevat seisautuivat hetkeksi katseessaan hilpeää uteliaisuutta, mutta venäläiset tuppivat heitä kauemmaksi ennen kuin he ehtivät nähdä ruumiita. Ohi ajava raitiovaunu hidasti, muutama pää kääntyi ikkunoissa, sitten vaunu kilisti kelloaan ja jatkoi matkaansa Läntisen rautatieaseman suuntaan virroitin kipinöiden.

Zeker meni puhuttamaan upseeria, joka seisoj muista etäämmällä mustat aurinkolasit päässään tarkkailemassa, kuinka kersantti ja eräs korpraali ohjasivat kuin tyhjästä ilmestyneitä sotilaita. Miehen lommoposkiset, luisevat, suorastaan askeettiset kasvot tuntuivat Gordonista jotenkin tutuilta, mutta hän ei ehtinyt katsoa niitä tarkemmin, sillä yhtäkkiä heidän rinnalleen pysähtyi armeijan ambulanssi, josta hyppäsi ulos neljä miestä, he nostivat haavoittuneen paareille ja kaahasivat pois kaasuhöyryssä ja sireeni ulvoen. Muutama jalankulkija päivitteli tyrmistyneenä moista pillien huudatusta ja kaahailua, jollekin vielä kävisi huonosti. Zeker vaihtoi muutaman sanan venäläisupseerin kanssa ja liittyi sitten Gordonin seuraan.

- Mitä tapahtui?
- Tarkka-ampuja teki selvää hänen sotilaistaan.

– Tarkka-ampuja, Gordon toisti.

– Sala-ampuja, amerikkalaisvänrikki nyökytti. – Tiedätkö, voisin jopa sanoa, että tuon venäläisen englantilainen on moitteetonta. Hänen sanavarastonsa on laaja. Tarkka-ampuja ja sala-ampuja. Kuin hän tietäisi niiden kahden eron.

– Mutta mitä se sala-ampuja oikein halusi? Sitä hän ei paljastanut? Gordon kysyi Zekeriltä. – Kun ampui juuri Oktogonilla kolme venäläistä sotilasta? Kolme aivan tavallista miestä?

Vänrikki kohautti olkiaan.

– Jos minulta kysyt, niillä ei ole täällä mitään tekemistä, mutta...

Jälleen kuului sireenin ulvontaa Andrassyntien suunnalta. Jalankulkijat eivät sille enää korvaansa lotkauttaneet, muutama autoilija sen sijaan soitti äänitorvea vihaisena, sillä keskellä risteystä seisova tomerakatseinen poliisityttö kohotti oikean kätensä pitelemää pamppua ja pysäytti koko liikenteen. Sireeni, joka Unkarin poliisille ominaisella ulinalla kiristi mielialoja, lähestyi heitä.

– Noinko pian ne saapuvat? Vänrikki kääntyi katsomaan äänen suuntaan.

– Täältä pääpoliisiasemalle ei ole linnuntietä kilometriäkään, Gordon vastasi.

– Tiedät, mitä tarkoitin.

Sireeniä ulvottava musta Opel pysähtyi jalkakäytävän reunaan jarrut kiljuen. Ulos hyppäsi kaksi univormuasuista poliisia käsissään ladatut karabiinit, silmillään koppalakit. Heidän perässään GAZ II-73 -rekisterinumeroisesta autosta nousi vitkastellen pitkänhuiskea hahmo. Univormuasuiset

poliisit asettuivat pitkän miehen perään, venäläissotilaat tekivät tilaa, ja silloin Gordon huomasi muutaman kollegansa, jotka kurkottelivat kaulaansa jalkakäytävän laidalla. Ei ollut ihme, että he olivat ehtineet paikalle näin pian, viettihän suurin osa lehtimiehistä aamupäivänsä kahviloissa tai läheisissä toimituksissa; ei heiltä aina liennyt aikaa työntekoon, eikä kyllä haluakaan. Pitkänhuiskean miehen musta puku istui suorastaan huonosti, näytti siltä kuin vaatturi olisi ripustanut hontelon mallinuken päälle tukevan miehen mittojen mukaan leikatun puvuntakin. Nuoresta iästä huolimatta miehen tukka oli voimakkaasti harventunut, hänellä oli korkea otsa ja suora nenä.

– Päästäkää toverit toimittajat luokseni! Mies viittasi kädellään, jolloin neljä venäläissotilasta vetäytyi sivuun päästääkseen toimittajat astumaan yhtenä miehenä lähemmäs.

– *Sisäasiainministeri?* Zeker kysyi yllättyneenä.

– Omassa persoonassaan, vastasi Gordon ja astui muiden toimittajien joukkoon, jotka odottivat auringon paah-teessa muistilehtiöt valmiina. Puuttui enää elokuvateattereissa näytettäviä uutisfilmejä tuottavan MAFIRTin kuvausryhmä, jotta kokonaisuus olisi ollut täydellinen, mutta heiltä meni matkaan hankkiutumiseen enemmän aikaa, eikä studiokaan sijainnut keskikaupungilla.

– Toveri Rajk! yksi toimittajista huudahti. Gordonin ei tarvinnut edes kääntyä katsomaan tietääkseen, kuka se oli. Huutaja oli Béla Bodó, *Itélet*-lehden reporterteri, jonka kimeän falsetin hän olisi tunnistanut sadan muun falsetin joukosta milloin tahansa. – Mitä täällä tapahtui?

Gordon antoi kiinnostuneena Zekerille merkin, että tämäkin kuuntelisi.

– Puna-armeijan urhoollisia vapauttajasotilaita vastaan on tehty vakava ja anteeksiantamaton hyökkäys! sisäasiainministeri julisti yhtä lennokkaasti kuin hänellä oli tapana puhua työläisten kokouksissa. Hänen yläruumiinsa työntyi hieman eteenpäin, otsa kurtistui, hän työnsi vasemman kätensä taskuun ja elehti oikealla voimakkaasti. – Taantumukselliset voimat tekevät kaikkensa heikentääkseen Unkarin työläisten murtumatonta intoa, mutta tällä kertaa he eivät onnistuneet!

– Mistä hän sen tietää? vänrikki kuiskasi Gordonille. – Sen että ketkä ampuivat ja miksi? Noiden kahden taposta on kulunut tuskin kymmentä minuuttia, Zeker sanoi osoittaen jalkakäytävällä makaavia venäläissotilaitten ruumiita, mutta Gordon viittasi häntä olemaan hiljaa. – Hän ei voi tietää mitään, Zeker sanoi pudistaen päättään vihaisena.

– Rikostutkijamme ovat jo saaneet selville, mistä asunnosta laukaukset ammuttiin! László Rajk jatkoi. – Tiiviissä yhteistyössä puna-armeijan ja varuskunnan päällikkö Svirdovin kanssa selvitämme taantumuksellisten kaikki teot, ja heidän rangaistuksensa tulevat olemaan esimerkkinä muille! Emme suvaitse moisia katalia hyökkäyksiä Unkarin kansandemokratiaa vastaan. Rikostutkinnassa Unkarin sisäasiainministeriön alaisuudessa toimivien elinten työskentelyä tukee mitä tehokkaimmin vapauttavan puna-armeijan puolelta majuri Ivan Lenski, Rajk sanoi osoittaen aurinkolasipäistä venäläisupseeria, joka seisoi toimittajien edessä kädet ristissä selän takana, eikä Gordonin enää tarvinnut miettiä, mistä Lenski oli hänelle tuttu. Hän oli nähnyt tämän Újpestissä eräässä laitakaupungin kapakassa.

Silloin, kun Budapest ja sen ympäristö olivat vielä olleet Saksan hallinnassa ja kun puna-armeijan olemassaolosta oli kertonut vain kaukainen tykkien kumu.

YKSI

30. maaliskuuta 1946

– Hänet työnnettiin ulos. Se on varmaa. Minulla on kaksi lähdettä, jotka vakuuttavat, että toinen vartijoista astui hänen taakseen ja kerta kaikkiaan tuuppasi häntä hartiallaan, laiha, pieni nainen kohkasi. Hänen takkuinen, pesemätön tukkansa oli liimautunut pitkin päätä, mistä hän itsekin taisi olla tietoinen, sillä hän kohensi kampaustaan luisevilla sormillaan yhtä mittaa. Hän läimäytti muistilehtiönsä pöytään ja alkoi selata sitä innokkaasti, ja juuri kun hän oli löytänyt etsimänsä ja oli aikeissa lukea ääneen, oikealla puolella istuva pitkänhuiskea mies keskeytti hänet.

– Vielä mitä, Margit! Mies huitaisi kädellään. – Sinä sitten aina jaksat vouhottaa. Se on aivan turhaa. Ei häntä työnnetty ulos. Hän hyppäsi itse.

– Hyppäsi itse? nainen kivahti. – *Hyp-pä-si?* Miksi olisi hypännyt? hän kysyi ja otti silkkipaperiin käärityn savukkeen, joka oli valmistettu suurilehtisestä tupakasta, ja pisti sen huultensa väliin.

Pitkänhuiskea mies otti taskustaan tulitikut, jolloin hänen oikealla puolellaan istuva toinen mies, jolla oli samantyyppiset viikset kuin näyttelijä Pál Jávorigilla, kaivoi hänkin esiin savukkeen ja nosti sen virnistäen lähemmäs: – Eipäs tuhlata tulitikkuja, pyydän kunnioittavasti.

Molemmat miehet ja nainen sytyttivät savukkeensa, ja melkein heti heidän pöytänsä ylle muodostui kurkkua ärsyttävä savupilvi. Savun sekaan ilmestyi tarjoilija, joka laski pöydälle heidän eteensä kannullisen höyryvää teetä.

– Ai miksikö hän olisi hypännyt ulos? Viiksekäs mies puhalsi savua kohti kattoa, ja hänen suupielessään karehti pieni hymy, mikä ei kuitenkaan merkinnyt mitään, sillä tuo puolittainen hymy karehti miltei aina noiden herraskaisten viiksien alla. – Mitä sanoisit siihen, Gitta, että hän ei halua hirteen roikkumaan? Hän ei halua, että pyöveli ripustaa hänet jonain harmaana aamuna puuhun vankilan pihalle?

– Ei hän sellainen arkajalka voi olla! nainen vastusteli.

– Eikö? Viiksekäs mies katsoi häntä ja kohotti kulmiaan teatraalisesti. – Sinustako, Gitta, tarvittiin kauheasti rohkeutta siihen, kun hän ja hänen kätyrinsä kiduttivat satoja ihmisiä Svábinvuorella? Entä sinusta, István? Viiksekäs kääntyi pitkänhuiskean puoleen. Tämä istui polvi toisen päällä ja piti silmäpeliä hattupäisen naisen kanssa, joka istui kauempana pöydän ääressä teetä juomassa.

– Minusta mitä? Hän käänsi päänsä laiskasti toisten puoleen. – Mitä sanoit, Miklós?

– Ei sen niin väliä, viiksekäs heilautti kättään ja jatkoi:

– Gittácska, sanohan nyt nätisti, ja ennen kaikkea äkkiä: mitä hän olisi voinut toivoa? Armoako? mies tivasi. – Juuri

hänenkö tapauksessaan kansantuomioistuin langettaisi ar-
mahtavan tuomion? Sen jälkeen, kun hänen kontollaan
on satoja...

– Tuhansia, pitkä mies tokaisi tuijottaen jälleen hattupäistä naista ja kohensi paksua, aaltoilevaa tukkaansa.
– Mutta jos otamme huomioon kaiken sen, mitä tähän mennessä tiedämme, voidaan minun puolestani sanoa vaikka kymmeniätuhansia.

– Olkoon, viiksekäs nyökytti. – Hänen kontollaan on kymmenientuhansien ihmisten kuolema. Ajattele niitä verilöylyjä, joita hän Svábinvuorella järjesti. Onko hän sinusta ansainnut armoa? Hän katsoi laihaa pientä naista, jonka silmissä vilkahteli tavaton kiihko.

– Ei ole minun asiani päättää sellaisesta, vaan kansantuomioistuimen! tämä kivahti. – En minä voi tuomioita langettaa.

– Kuinka niin et voi? Pitkänhuiskea kääntyi hänen puoleensa selittääkseen päivän selvää asiaa: – Johan se on sen nimessä: kansan-tuomioistuin. Kansan tuomioistuin. Vai etkö sinä, Gittácska, ole kansa? Minkäs nimisessä lehdessä oletkaan töissä?

– *Szabad Nép*, nainen vastasi, – *Vapaa kansa*. Sitten hän puraisi alahuultaan kuin olisi nuolaissut sitruunaa.
– Mutta kuitenkin. Hän kohotti leukaansa jurottaen.
– Paeta nyt sillä lailla. Hänen olisi pitänyt katsoa uhrejaan silmiin, se on miehen velvollisuus.

– No jopas nyt! Viiksekäs pudisti päätään, ja hetken ajan hän tosiaan näytti aivan samalta kuin Pál Jávör sodan-aikaisissa elokuvissaan. – Luettelepa, mitä kaikkea vastaan Szálasi on rikkonut. Ja ketä hän on katsonut silmiin. Ole

hyvä, ala luetella, Gittácska. Kun hänet vietiin Tonavan rantaan katsomaan, mitä oli tehnyt Budapestille... viiksekäs huokaisi ja huitaisi sitten kädellään pahantuulisesti. – Hänen teloituksestaan on tuskin kahta viikkoa, mutta sinä olet jo unohtanut? hän ärsytti naista.

– Ei Gitta ollut paikalla, pitkänhuiskea totesi jatkaen merkillisellä elekielellä käymäänsä keskustelua hattupäisen naisen kanssa, joka ei ollut hiukkaakaan lihavampi kuin heidän pöydässään istuva nuori toimittajatyttö, mutta hattupäistä hoikkuus puki huomattavasti paremmin. – Jos ei ollut paikalla, ei voi tietää. Sellainen unohtaa. Äläkä uuvuta itseäsi, Gitta. Hän kohotti kättään kääntäen heille puolittain selkensä. – Tiedän että seurasit jutun käsittelyä tiiviisti, näin sinut siellä joka päivä. Mutta vankilan pihalla et ollut 12. maaliskuuta aamuvarhaisella. Niin kuin et ollut eilenkään oikeudessa, ja kuitenkin puhut, niin kuin tietäisit totuuden.

– Kuka sen totuuden sitten tietää? Gitta tölväisi. – Sanoakaapa se!

Viiksekkään miehen kasvoille levisi hymy, ja hän otti taskustaan pikku sakset, leikkasi savukkeen hehkuvan pään, pudotti sen tuhkakuppiin ja sujautti loput paperipussiin. Hän nosti pöydälle siannahkaisen laukkunsa – jossa oli lapsena raahannut kirjansa Királykadun peruskouluun – avasi soljen virkaa toimittavan nyörin ja kumosi pöydälle läjän sanomalehtiä. Hän penkoi läjää ja valitsi lopulta kolme lehteä. – Totuus, totuus, jossain täällä sen pitäisi olla, hän sanoi hajamielisesti ja otti sitten ensimmäisen lehden. – Totuus. Hän käänteli sivuja. – Tässä. Löytyihän se. Kuunnelkaa.

– ”Péter Hainia, jonka tapauksessa julistetaan tuomio huomenna lauantaina, kuulusteltiin todistajana kansantuumioistuimen edessä perjantaina aamupäivällä. Kun kaksi vanginvartijaa oli saattamassa häntä takaisin seliinsä päivällä puoli kahden aikaan, hän varomattomalla hetkellä irrottautui vartijoiden otteesta ja heittäytyi syyttäjänviraston neljännen kerroksen käytävän lasittomasta ikkunasta pihalle. Syyttäjänviraston rakennuksen pienelle pihalle oli kasattu vankilan vanhat oljet, ja juuri tuohon olkikasaan Péter Hain putosi. Hänen vammansa eivät ole hengenvaarallisia. Hain toimitettiin vankilan sairaalaan.” Viiksekäs hymyili pitkänhuiskealle: – ”István Kelemen, *Magyar Nemzet*.”

– Kukapa muukaan? Pitkänpuoleinen István Kelemen, *Magyar Nemzetin* rikostoimittaja, nyökytti päätään hilpeästi. – Totta joka sana, joka siihen on kirjoitettu.

– Totuus, too-oo-oo-tuus, viiksekäs mies hyräili ja selasi sitten toista lehteä. – Tässäkin on yksi. Tämäkin on yksi totuus.

– ”Péter Hainin ja hänen toveriensa tapausta ei käsitelty perjantaina. Péter Hain oli saanut luvan tutustua rikosoikeusjuttunsa papereihin. Kaksi vartijaa oli saattamassa häntä ylös neljänteen kerrokseen, kun Péter Hain heidän kulkiessaan käytävää pitkin heittäytyi varomattomalla hetkellä käytävän ikkunasta ja putosi hiekkakasaan, missä hän sitten makasi verissään. Ambulanssi kutsuttiin heti paikalle ja Hain toimitettiin vakavasti loukkaantuneena sairaalaan.” Hän vilkaisi pientä naista, joka hartiat korvissa piiloutui haljenneen temukinsa taakse. – ”Margit Csákváry, *Szabad Nép*.” Nainen nielaisi kuuluvasti.

– Gittácska. Kultaseni, viiksekäs mies hymyili ja kujersi tälle kuin elokuvien ensirakastaja aikoinaan. – Selitähän nyt. Jutussa hän hyppäsi ulos, mutta nyt sanot, että hänet työnnettiin. Entä putosiko hän sitten olkiin vai hiekalle?

– Olen puhunut sittemmin eri ihmisten kanssa, nainen paukautti.

– Vanginvartijanko?

– En... Csákváry vastasi. – Vaan...

– Vaan? Viiksekäs mies kohotti kulmiaan.

– Yhden...

– Yhden?

– En voi sanoa sitä, nainen tokaisi päättäväisesti.

– Kuinka vanha sinä oletkaan, Gittácska? István Kelemen kääntyi hänen puoleensa.

– Kahdeksantoista, Margit Csákváry vastasi niskojaan nakellen. – Älkääkä luulkokaan, että minä... Piirityksen aikana minä nimittäin tapoin kaksi nuoliristiläistä, kun...

– Tiedetään, Kelemen nyökytti päätään. – Paljain käsin. Kaksi nuoliristiläistä sinä tapoit, kisumisu. Hän teki kädellään vähättelevän liikkeen Margit Csákváryn suuntaan, sitten hän penkoi vielä hiukan sanomalehtikasaa samalla kun viiksekäs raapusteli omassa tuolissaan hyväntuulisesti jotain paperilappuseen. Hän valitsi yhden päivälehdessä, karaisi kurkkuaan ja alkoi lukea itsevarmalla, naismaisen ohuella äänellä:

– ”Eilen iltapäivällä pääkaupunkiin levisi huhu, jonka mukaan Unkarin Gestapon pahamaineinen piiskuri, tuhansien viattomien murhaaja, joka suunnitelmillaan jättää varjoonsa jopa keskiaikaisen inkvisition, heittäytyi oikeustuomioistuimen palatsin neljännen kerroksen ikkunasta ja

päätyi vakavasti loukkaantuneena Rókus-sairaalaan. Tapaus herätti tyrmistystä kaikkialla pääkaupungissa.” Tyrmistyneisyyttä teeskennellen Kelemen kohotti kulmiaan ja katsoi viiksekästä. – Ei kai sentään, Miklós. Tyrmistystä? No jopas. Mutta tämä jatkuu vielä, minäpä luen. ”*Kis Újság* kiinnitti asianomaisten huomion siihen, että vankeja kohdellaan poikkeuksellisen helläkätisesti...” Tuo ei ole kiinnostavaa, eikä tuokaan... Kelemen jatkoi silmäillen läpi kolme palstaa. – Tässä. Kuulkaa. ”Péter Hainin tila muuten on – Rókus-sairaalasta saamiemme tietojen mukaan – parantunut. Hän palasi tajuihinsa tänä aamuna. Hänet vietiin heti hoidettavaksi. Hänen ei todettu saaneen sisäisiä vammoja, vastoin laajalle levinneitä huhuja kallonpohjan murtumasta ei voi olla puhuttakaan, paikallinen lantiomurtuma ei ole hengenvaarallinen.” Pitkänhuiskea toimittaja karaisi kurkkuaan, katsoi viiksekästä kollegaansa, joka nyppi hiuksia puvuntakkinsa kaulukselta kasvoillaan viaton ilme, ja jatkoi sitten: – ”*Kis Újság*in toimittajan saaman tiedon mukaan Péter Hainin tila on parantunut sen verran, että hänet voidaan siirtää torstaina. Vaikkei hän paranisikaan kokonaan, hänet kuljetetaan paareilla Markókadun oikeustuomioistuimen vankilaan, ja tuomio julistetaan torstaina. Miklós Lázár Jr., *Kis Újság*”, István Kelemen sanoi jäljitellen István Pluhária, yhtä radion tunnetuimmista urheilutoimittajista, ja osoitti kollegaansa, joka kuittasi kuulemansa tuskin havaittavalla päällä nyökkäyksellä ja kääntyi sitten herraskaisia viiksiään sivellen laihan naisen puoleen:

– Gittácska, pikku misu, sanohan minulle, kultaseni, miksi hänet olisi tuupattu ulos? Miksi?

– Koska hänet haluttiin siten vaientaa! *Szabad Népin* naistoimittaja sanoi katse vakuuttuneisuudesta miltei kuu-meisena. – Koska Hain tietää salaisuuksia sellaisistakin, jotka nykyään teeskentelevät olevansa ystäviämme, vaikka ovat kansan vihollisia!

– Suloinen pikku oravaiseni, Miklós Lázár pudisti päätään, – jos hänet olisi haluttu vaientaa, hänet olisi yksinkertaisesti hakattu hengiltä sellissään. Poliisin poliittisen osaston miehet ovat tehneet niin muillekin...

Margit Csákváry kävi niin hermostuneeksi että alkoi nyhtää tukkaansa, hän haukkoi henkeä, hänen painunut rintakehänsä kävi ripeään, ja kun hän alkoi puhua, hänen silmäkulmaansa kertyi kyyneliä.

– Poliisin poliittisen osaston miehet ovat oikeauskoisia kommunisteja kaikki tyynni, he ovat luotettavia tovereita, jotka...

Gordonilla ei vielääkään ollut tarvetta puuttua puheeseen. Hän selvästi nautti siitä, kuinka Lázár armottomasti ja alentuvasti kiusoitteli pientä naista, mutta hän ei kuitenkaan halunnut ottaa siihen osaa. Jo jonkin aikaa hän oli epäillen tarkkaillut Margit Csákváryn kaltaisia ihmisiä, joiden vakaumus oli vankka ja luja kuin kilpikonnien kilpi heidän ryömiessään esiin rauniokasojen alta. Hän tarkkaili noita nuoria, kuunteli heitä, ja vain Krisztinalle hän tunnusti ettei oikein ymmärtänyt, mistä he puhuivat. Krisztina rauhoitteli Gordonia, ettei tämä ollut ainoa, oli monia, jotka eivät ymmärtäneet heidän kieltään, heidän vakaumuksestaan puhumattakaan – sanaa ”usko” Krisztina varoi tiukasti käyttämästä. Gordon istui Abbáziassa, kanta-paikassaan, missä oli käynyt kohta jo viidentoista vuoden

ajan, katseli kollegoidensa kasvoja, katseli muita kasvoja huterien pöytien ääressä, katseli inhottavassa maaliskuun sateessa kiiruhtavien ihmisten kasvoja kadulla, ja vilkaisi vielä omiakin kasvojaan sisäänkäynnin vieressä roikkuvasta himmeästä peilistä, jonka amalgaami oli säröillyt.

– Zsigmond! Zsigmond!

Hän kohotti päätään.

– Tervetuloa joukkoon! Miklós Lázár jatkoi kiusoitellen. Gordon nyökytti.

– Tosiasia on se, ettei meistä kukaan ollut paikalla kun Hain... *Kis Újságin* toimittaja haeskeli sanoja – ...jou-
tui tilanteeseen, jonka lopputuloksena hän löysi itsensä pihalta.

– Hiekalta, István Kelemen pisti väliin.

– Tai oljilta. Margit Csákváry hymyili.

– ...ja siinä tilanteessa hän oli vakavasti loukkaantu-
nut. Jollei nyt sentään kuollut, niin ainakin halvaantunut, Miklós Lázár vei ajatuksenjuoksunsa loppuun.

– Tai sitten hän osallistuu huomenna vankilan mesta-
ruuskisoihin juoksussa, Kelemen pani parastaan.

– Järjestetäänkö sellaisiakin? *Szabad Népin* toimittaja
katsoi heitä ihmeissään.

– Totta kai, Lázár tarttui syöttiin ja alkoi selittää kasvot
vakavina: – Ensinnäkin vangit harjoittavat kuntoaan. Se
tapahtuu niin, että heidät viedään Normafaan, asetetaan
riviin, ja sitten heille sanotaan, että sitä, joka juoksee no-
peimmin, ei ammuta hengiltä, ja...

Gordon oli varma, että Lázár piti naista pilkkanaan,
vaikka tiesi, että periaatteessa niin saattoi jopa tapahtua-
kin. Tammikuun 1945 viimeisinä päivinä hän oli näet jou-

tunut todistamaan, kuinka eräs – itseään poliiseiksi nimitävä – ryhmittymä oli koonnut joukon nuoliristiläisiä ja vienyt heidät raivaamaan miinoja Rákos-puron varteen. Poliisin virkaan itsensä ylentäneet miehet olivat läimi-neet polviaan naurusta, kun miinakentän poikki juoksevat nuoliristiläisnulikot olivat yksi toisensa jälkeen räjähtäneet ilmaan; yhdellä vangeista oli jopa niin paljon onnea matkassa, että hänen oli kolmasti onnistunut ylittää polkumiinoja täynnä oleva aukio vammautumatta, ja vasta neljännessä ylityksellä räjähdyslaite oli lauennut hänen allaan. Gordon ei enää muistanut tarkalleen, kuinka hän oli päätenyt Rákos-puron varteen, niin kuin ei sitäkään, missä vaiheessa hän oli tänä aamupäivänä liittynyt kollegoidensa seuraan.

Kuten niin monta kertaa aiemminkin, hänen tilansa johtui pilleristä. Reilut pari kuukautta aiemmin Krisztina oli hankkinut hänen hartiaa repivään särkyynsä niin voimakasta lääkettä, että Gordon rohkeni käyttää sitä vain äärimmäisessä hädässä – vaikka ottikin pilleristä vain neljänneksen kerrallaan. Lääke tosin pienensi säryn epämääräiseksi paineeksi, mutta se myös rajoitti hänen tietoisuuttaan. Kuukaudessa hän oli kuitenkin tottunut siihen siinä määrin, ettei se enää tyrmännyt häntä kokonaan, hänen muistissaan ei ollut tuntien mittaisia aukkoja niin kuin vielä helmikuussa, mutta hän hidastui, ja tuntui kuin hän olisi katsellut ympäristönsä tapahtumia himmentyneillä teatterikiikareilla – niin kuin esimerkiksi nyt, kuunnellesaan kollegoidensa keskustelua Péter Hainin, entisen etsivätarkastajan, myöhemmin valtion turvallisuuslaitoksen, Unkarin Gestapon, johtajan itsemurhayrityksestä.

BUDAPEST NOIR

BUDAPEST 1946. Raunioitunut Budapest on muuttunut päätiksi, jossa rikollisuus rehottaa. Kaikesta huolimatta kaupungin asukkaat uskaltautuvat taas kaduille ja tarttuvat hanakasti elämän pieniin iloihin. Mutta kun Edison-kahvilan asiakkaat saavat todistaa kolmen sotilaan raa'an murhan, pyörähtää iso ratas liikkeelle. Niin sisäasiainministeriö, poliisi kuin puna-armeijakin ryhtyvät ajojahtiin, jossa vaakalaudalla on koko kansakunnan tulevaisuus. Erityisen tarkkaan tapahtumia seuraa tinkimätön rikostoimittaja Zsigmond Gordon. Koituvatko terävä kieli ja itsevarma asenne tällä kertaa hänen kohtalokseen?

Vilmos Kondorin noir-dekkari herättää eloon 40-luvun Budapestin, jonka runnelluissa kulisseissa kuhisee. Sarjan neljäs osa tarjoilee tyylikästä jännitystä, sukkela dialogia ja huolellisesti hahmotellun ajankuvan, jonka yhtymäkohdat nykypäivään hätkähdyttävät.

”Historia ja jännitys sekoittuvat todentuntuisesti. Lisäksi sen ajan yhteiskunnan suurta muutosta on tuotu asiantuntevasti esille; historia tuntuu heräävän henkiin romaanin sivuilla.”

KIRJAKUUME-BLOCI BUDAPEST NOIRISTA

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-8851-1

Kannen kuva: Tibor Csörgeő